

ХУЛОСАИ

комиссияи экспертии Шурои диссертатсионии 6D.KOA-092 назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон ба диссертатсияи Шаҳовудинов Нуридин Субҳонқулович дар мавзуи “Масъалаҳои ҳастӣ дар фалсафаи метафизикии Ибни Сино” барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори ҳабилитат аз рӯйи ихтисоси фалсафа

Мавзӯ ва муҳтавои диссертатсия ва автореферат доир ба масъалаи ҳастӣ ва метафизика дар фалсафаи Ибни Сино мебошад. Ибни Сино яке аз файласуфони забардасти асримиёнагӣ буда, омӯзиши осори ӯ ва аз ҷумла фалсафаи ӯ ба соҳаи таърихи фалсафа мутобиқат менамояд. Диссертатсия соҳаи метафизика дар фалсафаи Синоро муфассал бо дарназардошти ҳамаи махсусиятҳои он, бахусус масъалаи ҳастӣ, мавриди таҳқиқ қарор додааст. Рисола ба тариқи систематикӣ ва муназзам ҳамаи масоили марбут ба мавзӯи рисоларо мавриди таҳқиқ қарор медиҳад.

Дар асоси мутобиқати муҳтавои диссертатсия бо унвони ҷавуззикр, ки ба фалсафаи Ибни Сино бахшида шудааст, он ба шиносномаи ихтисоси пешниҳодшуда аз рӯйи ихтисоси 09.00.03 - Таърихи фалсафа мутобиқат менамояд.

Довталаб тавонистааст, ки муҳтавои кори диссертатсионии ҳудро мукамал ва муфассал ба риштаи таҳлил кашад. Ба хотири дорои маълумоти бунёдӣ ва фарогир қарор додани мавзӯ, муаллиф масъаларо аз таҳлили густариши фалсафаи Юнони Бостон ва дигар фалсафаҳои бостонӣ ба шарки исломӣ ва ҳамчунин саҳми Форобӣ дар шаклгирии фалсафаи асримиёнагии исломӣ оғоз намудааст. Шаҳовудинов Н. тавонистааст, ки фалсафаи метафизикии Ибни Синоро муфассал таҳлил намуда, аз мазмун, мақоми метафизика ҳамчун илм дар байни дигар илмҳо, масъалаҳои асосии метафизика ва вазифаҳои асосии он сар карда, то ба масоили фалсафаи амалиро дар ҷаҳорҷӯбаи таҳқиқоти худ ҷойгир намояд. Масъалаи ҳастӣ ҳамчун масъалаи асосии метафизика бозкушоӣ мегардад ва нишон дода мешавад, ки ҳастӣ ғайри қобили таъриф мебошад ва таҳлилҳо асосан сари масъалаҳои меравад, ки Ибни Сино онҳоро “аразҳои хоси ҳастӣ” меномид.

Муаллиф пас аз он, ки ба масъалаи ҳастӣ шарҳи муфассал медиҳад, ба таҳлили навъҳои ҳастӣ, яъне воҷибулвучуд ва имконулвучуд мегузарад ва масъалаҳои асосии марбут ба ҳастиро дар доираи онҳо шарҳ медиҳад. Ӯ раванди ташаккулёбии фарқияти маънии вучуд аз моҳият ва муносибати он бо навъҳои ҳастиро возеҳ шарҳ додааст. Фарқи асосии воҷибулвучуд аз имконулвучуд дар он аст, ки дар аввали вучуд ва моҳият аз ҳам ҷудо нестанд, аммо дар имконулвучуд вучуд ва моҳият аз ҳам ҷудо мебошанд.

Дар ҷаваб, ки ба ҷавҳар ва араз бахшида шудааст, муаллиф ақидаи Ибни Сино дар мавриди ба моҳият тааллуқ доштани даҳ категорияи арастуӣ, фарқ намудани маънии моҳиятӣ аз маънии ҳастӣ, дорои хусусияти трансценденталӣ

доштани ҳастӣ, ҳастии зеҳнӣ будани ҳастии ҳақиқӣ ва як қатор масъалаҳои асосии рисолаи худро матраҳ гардондааст.

Дар фасли ба кулӣ ва ҷузъӣ бахшидашудаи рисола муаллиф алоқамандии мафҳуми кулӣ бо моҳиятро дигарбора шарҳ додааст.

Муаллиф тавонистааст, ки ҷаҳор сабабро, ки барои аз ҳолати билқуввагӣ ба билфеълӣ табдил ёфтани ҳастӣ нақши асосӣ мебозанд, дар алоҳидагӣ таҳлил намояд, ки қаблан чунин амал сурат нагирифтааст.

Бо шарҳ додани фалсафаи амалӣ Сино дар фасли охири рисола муаллиф тавонистааст ҳадафи ниҳой аз метафизикаро, ки комил гардонидани нафси инсонӣ ва айният ёфтани он бо мабдаи нахустин, ки ақл ва хайри маҳз мебошад, нишон диҳад.

Доир ба ҳамаи масъалаҳои, ки дар рисола матраҳ мегардад, мо навгонии муаллифро мушоҳида менамоем. Ин навгониро бахусус дар муносибат бо масъалаи бунёдии рисола, яъне ҳастӣ, ба назар мерасад. Пеш аз ҳама нишон дода шудааст, ки ҳастӣ дорои маънии ягона ва трансценденталӣ мебошад. Навгонии дигари рисола он аст, ки маънии ҳастӣ аз маънии моҳиятҳо ҷудо карда шудааст. Агар маънии ҳастӣ бо маънии моҳиятҳо омехта гардад, он гоҳ ҳастӣ маънии худро аз даст медиҳад ва бемаънӣ мегардад.

Дастгирӣ ва пуштибонии илм ва фалсафаи ниёкон ҳамеша мавриди таваҷҷуҳи Пешвои Миллат, Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ, Президенти мухтарамии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон қарор дорад. Аз ҷумла, дастгирии илм ва фалсафаи Ибни Сино ҳамеша мавриди таваҷҷуҳи хос аст. Хулосаҳои рисола муҳимтарин ҷанбаҳои фалсафаи метафизикии Ибни Синоро бозкушоӣ намудааст. Натиҷаҳо барои омӯзиши минбаъдаи фалсафаи метафизикии Сино роҳнамоӣ менамоянд. Онҳо ҳам барои донишҷӯёни соҳаи фалсафа, мантиқ, фарҳангшиносӣ ва ғайра ҳамчунин барои донишмандони соҳаи фалсафа дониши бунёдӣ медиҳад. Онро метавон дар барномаҳои таълимӣ ва илмӣ системаи маорифи миллӣ ҷойгир намуд.

Диссертант кӯшиш намудааст, ки ҳангоми таҳлил, шарҳ ва баррасӣ масъалаҳо пеш аз ҳама ба ҳуди осори мавриди назари Ибни Сино таъяс намояд. Дар бароӣари он, ӯ бештар ба дастовардҳои илмие таъяс намудааст, ки аз ҷониби донишмандони дохилӣ ва хориҷӣ эътироф гардидаанд. Ин ду омил барои дараҷаи баланди эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқ мусоидат менамоянд.

Бо дарназардошти мутобиқати мавзӯ ва муҳтавои рисола бо соҳаи пешниҳодгардида, ва ҳамчунин равиши таҳлил ва омӯзиши масъалаҳо дар рисола комиссияи экспертӣ пешниҳод менамояд, ки диссертатсияи Шаҳовудинов Нуридин Субҳонкулович барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктор ҳабилят аз рӯи ихтисоси 09.00.03 - Таърихи фалсафа дар ҷаласаи Шурои диссертатсионии назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон тариқи овоздиҳии ошкоро аз ҷониби Шуро барои ҳимоя қабул карда шавад.

- Комиссияи экспертӣ ба сифати муқарризони расмӣ муҳаққиқони зеринро пешниҳод менамояд:

1. Раҳимов Муҳсин – доктори илмҳои фалсафа, профессори кафедраи фанҳои ҷомеашиносии Донишгоҳи техникии Тоҷикистон ба номи М.С. Осимӣ.

2. Зикирзода Ҳобил – доктори илмҳои фалсафа, декани факултети филологияи тоҷики Донишгоҳи давлатии омӯзгорӣи Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ.

3. Каримӣ Аслам Аъзамҷон - доктори илмҳои фалсафа, дотсент, мудири кафедраи фанҳои ҷамъиятии Донишгоҳи давлатии ҳуқуқ бизнес ва сиёсати Тоҷикистон.

Комиссияи эксперти Донишгоҳи байналмилалӣ забонҳои хориҷии Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзодаро ҳамчун муассисаи пешбар пешниҳод менамояд.

Комиссияи эксперти розигии ҳудро барои гузоштани эълони Ҳимоя, матни диссертатсия ва автореферат дар сомонаи Донишгоҳи Миллии Тоҷикистон ва Комиссияи Олии Аттестатсионӣ пешниҳод менамояд.

Комиссияи эксперти салоҳ медонад, ки реферати диссертатсия аз ҷониби муаллиф нашр ва паҳн гардонида шавад ва ҳамаи чораҳои зарурӣ барои дар ояндаи наздик Ҳимояи рисола дида шаванд.

Комиссияи эксперти диссертатсияи Шаҳовудинов Нуридин Субҳонкуловичро дар мавзӯи “Масъалаҳои ҳастӣ дар фалсафаи метафизикии Ибни Сино” барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори ҳабилят аз рӯйи ихтисоси фалсафа баррасӣ намуда, дар асоси банди 60 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ

ҚАРОР ҚАРД:

1. Диссертатсияи Шаҳовудинов Нуридин Субҳонкулович дар мавзӯи “Масъалаҳои ҳастӣ дар фалсафаи метафизикии Ибни Сино” барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори ҳабилят аз рӯйи ихтисоси фалсафа ба Ҳимоя қабул карда шавад.

2. Комиссияи эксперти муҳаққиқони зеринро, ки корҳои илмӣ-таҳқиқонашон ба ихтисоси мувофиқатдоранд, ба ҳайси муқарризони расмӣ пешниҳод менамояд:

Раҳимов Муҳсин – доктори илмҳои фалсафа, профессори кафедраи фанҳои ҷомеашиносии Донишгоҳи техникии Тоҷикистон ба номи М.С. Осимӣ;

Зикирзода Ҳобил – доктори илмҳои фалсафа, декани факултети филологияи тоҷики Донишгоҳи давлатии омӯзгорӣи Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ;

Каримӣ Аслам Аъзамҷон – доктори илмҳои фалсафа, дотсент, мудири кафедраи фанҳои ҷамъиятии Донишгоҳи давлатии ҳуқуқ бизнес ва сиёсати Тоҷикистон.

3. Ба сифати муассисаи пешбар Донишгоҳи байналмилалӣ забонҳои Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода тавсия дода шавад.

4. Барои ҷойгир намудани эълон оид ба ҳимояи диссертатсия дар сомонаҳои Донишгоҳи миллии Тоҷикистон ва Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон розигӣ дода шавад.

5. Барои ҷопи автореферат бо ҳуқуқи дастнавис (100 адад) ва ирсол гардидани он ба суроғаҳои таъиншуда иҷозат дода шавад.

Раиси комиссияи экспертӣ:

доктори илмҳои фалсафа, профессор,
мудир Маркази синошиносии
Институты фалсафа ва синошиносии
ба номи А.Баъоваддинов АМПИТ

Handwritten signature of Nazariyev R.Z.

Назариёв Р.З.

Аъзои комиссияи экспертӣ:

доктори илмҳои фалсафа, профессор,
директори Муассисаи давлатии маркази
таълимии занон "Сарвар"

Содиқ Н.Н.

доктори илмҳои фалсафа, профессори
кафедраи диншиносии факултети
фалсафаи ДМТ

Handwritten signature of Ziyeiev I.G.

Зиёев И.Г.

Handwritten date: 05.10.2026